

Sygnatura akt VIII Ga 551/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 stycznia 2017 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie VIII Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Agnieszka Woźniak

Sędziowie: SO Anna Budzyńska

SR del. Rafał Lila (spr.)

Protokolant: stażysta Paulina Rynkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 9 stycznia 2017 roku w Szczecinie

na rozprawie

sprawy z powództwa B. P.

przeciwko Poczcie Polskiej spółce akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum

w S. z dnia 6 września 2016 roku, sygnatura akt XI GC 88/15

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.400 zł (dwóch tysięcy czterystu złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSR del. (...)SSO (...)SSO (...)

Sygn. akt VIII Ga 551/16

UZASADNIENIE

Powódka B. P. wniosła pozew przeciwko Poczcie Polskiej spółce akcyjnej w W. domagając się zapłaty 35.113,51 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 5 lutego 2013 r. do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania, w tym zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu podniosła, że pozwana po przeprowadzeniu przetargu nieograniczonego wybrała jej ofertę na wykonanie robót remontowych, obejmujących pomieszczenia mieszczące się na kondygnacji piwnic, parteru oraz klatki schodowej w Urzędzie Pocztowym (...) przy ul. (...). W dniu 8 sierpnia 2012 r. została podpisana pomiędzy stronami umowa o roboty budowlane. W trakcie ich realizacji okazało się jednak, że konieczne jest wykonanie dodatkowych prac, nieobjętych przedmiotem umowy. W związku z powyższym powódka zrealizowała nieprzewidziane umową roboty, za które wystawiła, na podstawie kosztorysu dodatkowego, fakturę VAT na kwotę 62.709,29 zł brutto. Faktura nie została opłacona w żadnej części, ale pozwem objęto jedynie część roszczenia. Prace dodatkowe obejmowały wykonanie odbojnic na ścianach w pomieszczeniach listonoszy, zamontowanie listwy w otworze drzwiowym, wykonanie nowego odprowadzenia wód deszczowych z rur spustowych z podłączeniem ich

do istniejącej sieci, wymianę gruntu przy obsypaniu ścian piwnicznych oraz obsypanie całego budynku piaskiem zasypowym, a także wykonanie nowej kanalizacji deszczowej, zamontowanie dwóch krat ściekowych oraz trzech studzienek rewizyjnych, dokonanie odwodnienia liniowego w bramie przy ul. (...) i podłączenie do kanalizacji deszczowej rur spustowych odprowadzających wodę deszczową z dachu. Zdaniem powódki należne jej wynagrodzenie miało charakter kosztorysowy, a nie ryczałtowy, jak wskazano w umowie. Z ostrożności procesowej, na wypadek gdyby sąd nie podzielił twierdzeń o kosztorysowym charakterze wynagrodzenia, powódka wskazała jako podstawę swoich roszczeń art. 632 § 2 k. c.

W dniu 26 listopada 2014 r. wydany został nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym.

W ustawowym terminie pozwana wniosła sprzeciw od nakazu zapłaty, żądając oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia kosztów procesu. Argumentując wskazała, że strony ustaliły w umowie wynagrodzenie ryczałtowe, które nie podlegało podwyższeniu, bez względu na faktyczny zakres robót niezbędny do wykonania przedmiotu zamówienia i oddania go do używania. Jej zdaniem nie zaktualizowały się przesłanki przewidziane art. 632 § 2 k.c. Zaprzeczyła przy tym jakoby wskazane przez powódkę prace wykraczały poza przedmiot umowy sprecyzowany w stanowiącym jej integralną część przedmiarze robót. Wymienione w pozwie roboty nie zostały zlecone powódce przy zachowaniu trybu z wolnej ręki, o którym stanowi art. 67 ust. 1 pkt 5 Prawa zamówień publicznych, gdyż nie została zachowana forma pisemna, a inspektor nadzoru nie miał uprawnień do reprezentowania pozwanej przy zawieraniu jakichkolwiek umów z powódką.

Na rozprawie w dniu 25 sierpnia 2016 r., wobec wniosków uzupełniającej opinii biegłego, powódka zmodyfikowała powództwo w ten sposób, że zamiast kwoty wskazanej w pozwie wniosła o zasądzenie 32.042,48 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 5 lutego 2013 r. i kosztami procesu według norm przepisanych. W pozostałym zakresie zrzekła się roszczenia.

Wyrokiem z dnia 6 września 2016 r. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie, w sprawie o sygn. akt XI GC 88/15, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 32.042,48 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 5 lutego 2013 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie postępowanie umorzył. Nadto zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5.173 zł tytułem zwrotu kosztów procesu i nakazał ściągnąć od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 2.307,33 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 8 sierpnia 2012 roku pomiędzy B. P., prowadzącą działalność gospodarczą pod firmą (...), jako wykonawcą, a Poczta Polska spółką akcyjną w W., jako zamawiającym, zawarta została umowa o roboty budowlane, której przedmiotem było wykonanie robót remontowych Urzędu Poczty (...) przy ul. (...).

W § 1 ust. 2 umowy wskazano, że zakres robót określa przedmiar robót i oferta. W § 2 ust. 1 ustalono, że za wykonanie przedmiotu umowy zamawiający zapłaci wynagrodzenie w wysokości 198.928,61 zł brutto. Zgodnie z treścią § 2 ust. 2 umowy wynagrodzenie miało charakter ryczałtowy i nie podlegało podwyższeniu, bez względu na faktyczny zakres robót, niezbędny do wykonania przedmiotu zamówienia i oddania do używania oraz, że obejmuje on wszystkie koszty wykonawcy bezpośrednio i pośrednio związane z zawarciem i wykonaniem umowy, nawet te, których wcześniej nie przewidział.

Umowa została zawarta w wyniku akceptacji oferty powódki, złożonej w ramach postępowania o udzielenie zamówienia przeprowadzonego zgodnie z ustawą Prawo zamówień publicznych w trybie przetargu nieograniczonego.

W Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ) wskazano, że szczegółowy opis przedmiotu zamówienia został określony w Specyfikacji Technicznej Wykonania i Odbioru Robót Budowlanych (...), przedmiarze robót oraz wzorze umowy, które stanowią załączniki do SIWZ.

W pkt. 13 SIWZ określono, że wynagrodzenie będzie miało charakter ryczałtowy i obejmować będzie wszystkie koszty wykonawcy związane z realizacją przedmiotu zamówienia, a także nie będzie podlegało podwyższeniu, bez względu na

faktyczny zakres robót, niezbędny do wykonania przedmiotu zamówienia i oddania do użytkowania. Wykonawca został również zobowiązany do dołączenia do oferty kosztorysu ofertowego, który miał charakter wyłącznie informacyjny. Kosztorys ofertowy stanowił załącznik do umowy.

B. P. zaoferowała wykonanie przedmiotu zamówienia, zgodnie z wymaganiami SIWZ za wynagrodzeniem ryczałtowym w wysokości 198.928,61 zł brutto, zgodnie z załączoną kalkulacją szczegółową.

B. P. zobowiązała się do wykonania m. in. takich prac jak:

- odbojnica na ścianie w pokoju listonoszy – 2,31 m (poz. 52 d. 7 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego),
- z zakresu kanalizacji deszczowej: ręczne czyszczenie dwóch studzienek ściekowych (poz. 178 d. 24 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego), ręczne czyszczenie siedmiu przykanalików (poz. 179 d. 24 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego), montaż z podłączeniem odwodnienia liniowego przy bramie wjazdowej (poz. 180 d. 24 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego),
- z zakresu izolacji ścian zewnętrznych urzędu: wykopy liniowe (poz. 184 d. 26 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego), izolacje przeciwwilgociowe (poz. 185 d. 26, 186 d. 26 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego), zasypywanie wykopów liniowych (poz. 187 d. 26 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego), zagęszczanie nasypów zagęszczarkami (poz. 188 d. 26 książki przedmiarów i kosztorysu ofertowego).

Na etapie realizacji robót pojawiła się konieczność modyfikacji zakresu prac przez wykonanie robót nieobjętych przedmiotem umowy. Dodatkowe roboty były przedmiotem rozmów podczas spotkań przedstawicieli wykonawcy oraz inspektora nadzoru reprezentującego zamawiającego. Na spotkaniach ustalano potrzebę wykonania tych prac przez powódkę. Po zaakceptowaniu zakresu prac dodatkowych przez przedstawiciela inwestora wykonawca przystępował do ich realizacji.

W dniu 5 października 2012 r. podjęto decyzję o konieczności wykonania: odbojnic na ścianach w pomieszczeniach listonoszy w łącznej długości 4,80 m, listew w otworze drzwiowym o długości 2,07 m, wykonania na nowo odprowadzenia wód deszczowych z rur spustowych wraz z podłączeniem do kanalizacji, przeniesienia dwóch krat ściekowych w miejsca wskazane projektem i podłączenia ich do istniejącej sieci, obsypania ścian piwnicy po wykonaniu izolacji przeciwwilgociowej piaskiem zasypowym.

Wykonawca zobowiązał się przedstawić koszt realizacji tych robót.

Na spotkaniu obecni byli – ze strony zamawiającego – M. O. (1) inspektor nadzoru inwestorskiego, a ze strony wykonawcy – T. P. i K. W., kierownik budowy. Wszyscy uczestniczący w spotkaniu podpisali notatkę służbową. Inspektorowi nadzoru przedstawiono wstępny kosztorys oraz spis robót dodatkowych, które zostały przez niego zaakceptowane.

W dniu 6 października 2012 r. na spotkaniu ponownie obecni byli M. O. (1), T. P. oraz K. W.. Potwierdzono wówczas konieczność obsypania budynku piaskiem zasypowym w miejsce wykopanego gruntu. Wszyscy uczestniczący w spotkaniu podpisali notatkę służbową.

W dniu 15 października 2012 r. w spotkaniu uczestniczyli M. O. (1) oraz K. W.. Stwierdzono wówczas, że kanalizacja deszczowa jest niedrożna, co czyni zasadnym wykonanie jej od nowa, z zamontowaniem dwóch krat ściekowych, trzech studzienek rewizyjnych oraz odwodnienia liniowego w bramie przy ul. (...), a także wymaga podłączenia do kanalizacji deszczowej rur spustowych odprowadzających deszczówkę z dachu. Ustalono również, że należy ułożyć rurę PE na wodę pomiędzy budynkiem poczty a budynkiem gospodarczym. Wszyscy uczestnicy spotkania podpisali notatkę służbową.

Wszystkie wyżej wymienione prace zostały wykonane, mimo że nie były ujęte w przedmiarze robót, SIWZ ani (...), przy czym wykonanie odbojnic wykraczało poza zakres wskazany w przedmiarze robót o 1,65 m, natomiast wykonanie odwodnienia liniowego wykraczało poza umownie oznaczony zakres o 0,6 m.

B. P. wyceniła koszt realizacji powyższych prac, uznając je za roboty dodatkowe, na 35.113,51 zł brutto. Na taką też kwotę wystawiła, w dniu 2 stycznia 2013 r., fakturę VAT nr (...), którą przesłała pozwanej wraz z kosztorysem dodatkowym. Poczta Polska spółka akcyjna w W. pismem z dnia 14 stycznia 2013 r. odmówiła zapłaty kwoty ujętej w fakturze i odesłała ją wykonawcy powołując się na § 2 ust. 2 umowy z dnia 8 sierpnia 2012 r.

Koszt wykonania robót wynikających z notatek służbowych w zakresie nieujętych w przedmiarze robót wynosił 32.042,48 zł brutto.

Sąd prezentując motywy rozstrzygnięcia wskazał, że przedstawione w sprawie dokumenty nie budziły jego wątpliwości. Zwrócił przy tym uwagę, że poza kosztorysem robót dodatkowych, żaden z nich nie był przez strony kwestionowany. Sam zaś kosztorys, pomimo zarzutów pozwanej, uznał za wiarygodny, gdyż wynikające z niego okoliczności pokrywają się z informacjami, wynikającymi z pozostałego materiału dowodowego. Wyszczególnione w kosztorysie roboty mają odzwierciedlenie w notatkach, jak i w uznanych za wiarygodne zeznaniach świadków. Sąd zwrócił uwagę, że świadek M. O. (1) potwierdził, że powódka wykonała wszystkie prace opisane w notatkach. Sąd ocenił również jako wiarygodne w całości zeznania świadków T. P. oraz K. W.. Ich zeznania uznał za konsekwentne, logiczne oraz korespondujące nie tylko ze sobą, ale również dowodami z dokumentów. Zeznania świadka M. O. (1) przyjął za podstawę ustalenia stanu faktycznego w takim zakresie, w jakim znajdowały potwierdzenie w pozostałym uznanym za wiarygodny materiale dowodowym. Sąd nie dał wiary ww. świadkowi, że nie polecał sporządzać wyceny prac dodatkowych oraz w zakresie, w jakim twierdził, że jego podpisy oznaczają wyłącznie przyjęcie do wiadomości treści notatek służbowych. Sąd w tym przedmiocie wywodził, że inspektor nadzoru pełni istotną funkcję w procesie realizacji inwestycji, a jego zadaniem jest kontrolowanie prawidłowego przebiegu prac budowlanych, reprezentowanie od strony kwestii technicznych inwestora. Z doświadczenia życiowego i zasad logiki wynika, w ocenie Sądu, że prawidłowe wykonywanie zadań inspektora nadzoru wymaga aktywności i reagowania na pojawiające się w trakcie realizacji robót nieprzewidziane problemy, z troską o interesy zamawiającego. Na tej podstawie Sąd ocenił jako niewiarygodne zeznania M. O. (2), że jego podpisu pod notatkami stanowiły wyłącznie przyjęcie do wiadomości informacji wykonawcy, bez jakiegokolwiek głębszej refleksji. Tą okoliczność Sąd konfrontował z zeznaniami T. P. oraz K. W., z których wynika, że to inspektor nadzoru inicjował szereg prac albo podejmował decyzje o zakresie robót.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że w całości podzielił wnioski opinii wydanej przez biegłego P. R. uznając, że cechuje się ona dużą fachowością oraz stanowi wynik pełnej i dogłębnej analizy zgromadzonego materiału dowodowego. Jest przy tym logiczna, jednoznaczna i wyjaśnia wszystkie objęte tezą dowodową kwestie. Przekonanie o rzetelnym i profesjonalnym podejściu biegłego do powierzonego mu zadania Sąd oparł na analizie materiałów wykorzystanych przez biegłego do sporządzenia opinii, miał także w polu widzenia jej obszerność oraz drobiazgowość. Sąd podkreślił, że biegły w opinii uzupełniającej rzeczowo odpowiedział na wszystkie zarzuty pozwanej, które w rzeczywistości sprowadzały się do opartej na subiektywnej ocenie materiału dowodowego polemiki z jej wnioskami.

Zdaniem Sądu rozbieżności w stanowiskach stron wynikały nie tyle ze spornego stanu faktycznego, co z odmiennej interpretacji okoliczności faktycznych. Głównymi kwestiami spornymi pomiędzy stronami był charakter wynagrodzenia – ryczałtowy czy kosztorysowy, istnienie bądź nieistnienie umowy na wykonanie robót budowlanych oraz ziszczenie się bądź nieziszczenie się przesłanek przewidzianych w art. 632 § 2 k.c. dających podstawę do podwyższenia wynagrodzenia.

Prowadząc rozważania Sąd dokonał oceny żądania na gruncie wielu podstaw normatywnych. Wyszedł od regulacji przewidzianej art. 647 k.c. dotyczącego umowy o roboty budowlane.

Przywołał art. 658 k.c., z którego wynika, że przepisy o umowie o roboty budowlane stosuje się odpowiednio do umowy o wykonanie remontu budynku lub budowli.

Wyjaśnił, że mającego zastosowanie w sprawie art. 632 § 1 k.c. wynika, że jeżeli strony umowy się o wynagrodzenie ryczałtowe, przyjmując zamówienie nie może żądać podwyższenia wynagrodzenia, chociażby w czasie zawarcia umowy nie można było przewidzieć rozmiaru lub kosztów prac. Wskazując na przepis art. 629 k.c. i n. wyjaśnił, że wynagrodzenie kosztorysowe, to takie które zostało określone na podstawie zestawienia planowanych prac i przewidywanych kosztów. Możliwość jego podwyższenia istnieje, jeżeli w toku wykonywania dzieła zajdzie konieczność przeprowadzenia prac, które nie były przewidziane w zestawieniu prac planowanych, będących podstawą obliczenia wynagrodzenia kosztorysowego. Przywołując szeroko orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazał, że przytoczone regulacje znajdują zastosowanie, również na gruncie umów o roboty budowlane.

Odnosząc się do wyników postępowania dowodowego Sąd wyjaśnił, że na ryczałtowy charakter wynagrodzenia ustalonego przez strony wskazuje treść SIWZ, oferty wykonania robót oraz postanowienia samej umowy. Wynagrodzenie za wykonanie zamówienia zostało wyliczone w oparciu o przedmiar robót, o czym świadczy znajdujące się w SIWZ zobowiązanie startujących w przetargu do złożenia kosztorysu ofertowego i załączenie takiego dokumentu do oferty powódki. Zwrócił uwagę na tożsamość kwot widniejących w kosztorysie ofertowym, ofercie i finalnej umowie. Odnosząc się do stanowisk stron Sąd podzielił prezentowane przez pozwaną, że podstawą dokonania ustaleń dotyczących wysokości wynagrodzenia ryczałtowego może być odwołanie się do metod właściwych dla określania wynagrodzenia kosztorysowego. O charakterze wynagrodzenia przesądzi jego oznaczenie w umowie jako wynagrodzenia ryczałtowego, a także brak w tej umowie odwołania się do metod ustalania przyjętego wynagrodzenia.

Zdaniem Sądu I instancji nie doszło między stronami do zawarcia umowy, obejmującej dodatkowe roboty budowlane. W tym zakresie Sąd odwołał się do art. 67 ust. 1 pkt 5 ustawy Prawo zamówień publicznych, z którego wynika, że zamawiający może udzielić zamówienia z wolnej ręki w przypadku udzielania dotychczasowemu wykonawcy usług lub robót budowlanych zamówień dodatkowych, nieobjętych zamówieniem podstawowym i nieprzekraczających łącznie 50% wartości realizowanego zamówienia, niezbędnych do jego prawidłowego wykonania, których wykonanie stało się konieczne na skutek sytuacji niemożliwej wcześniej do przewidzenia. Zwrócił uwagę, podziеляjąc stanowisko pozwanej, że zawarcie takiej umowy powinno nastąpić w formie pisemnej pod rygorem nieważności. W ocenie Sądu do zawarcia takiej umowy nie doszło, albowiem inwestor nadzoru nie był osobą upoważnioną do reprezentowania pozwanej spółki w zakresie podpisywania umów. Takie jego uprawnienia nie wynikają ani z SIWZ, ani z umowy o roboty budowlane. Również zakres obowiązków i uprawnień inspektora nadzoru, wynikający z ustawy Prawo budowlane nie obejmuje kompetencji do podpisywania umów na dodatkowe prace w imieniu inwestora. Wobec powyższego Sąd przyjął, że nie została skutecznie zawarta umowa na roboty dodatkowe.

W związku z ustaleniem, że wynagrodzenie miało charakter ryczałtowy, Sąd badał, czy doszło do ziszczenia się przesłanek przewidzianych art. 632 § 2 k. c. Podstawowym warunkiem dokonania podwyższenia wynagrodzenia ryczałtowego na tej podstawie jest zmiana stosunków, której nie można było przewidzieć. Sąd wywodził, że istotna zmiana stosunków w rozumieniu art. 632 § 2 k.c. dotyczy wyłącznie zdarzenia zewnętrznego, niezależnego od stron, którego nie były one w stanie obiektywnie przewidzieć w dacie zawarcia umowy. Słownik języka polskiego definiuje zmianę jako fakt, że coś staje się inne niż dotychczas. Wynika z tego, że dokonanie się zmiany oznacza powstanie nowego stanu rzeczy, a nie dowiedzenie się o okolicznościach, które miały już miejsce, a o których strony nie miały wiedzy. Wobec powyższego w ocenie Sądu nie można zakwalifikować jako zmiany stosunków dowiedzenie się przez strony sporu o złą kondycję kanalizacji deszczowej lub że ziemia, którą przysypane były ściany nie będzie nadawała się do dalszego użytku. Taki stan rzeczy istniał bowiem w momencie podpisywania umowy i nie uległ od tego momentu zmianie. Nadto zdaniem Sądu art. 632 § 2 k. c. dotyczy wyłącznie podwyższenia ryczałtu w razie zaistnienia przesłanek materialnoprawnych w stosunku do uzgodnionego przez strony wynagrodzenia za przedmiot robót objętych umową. Nie może natomiast znaleźć zastosowania w stosunku do robót budowlanych nie objętych zakresem umowy. W tej części stron nie łączył bowiem stosunek umowny z uzgodnionym wynagrodzeniem ryczałtowym, który miałby być zmodyfikowany przez sąd na podstawie art. 632 § 2 k.c. poprzez podwyższenie ryczałtu. W związku z powyższym, wobec ustalenia, że strony nie zawarły skutecznie umowy na wykonanie robót budowlanych pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy znajdzie w niniejszej sprawie zastosowanie. Z tej przyczyny Sąd uznał, że nie jest możliwe podwyższenie wynagrodzenia ryczałtowego na podstawie art. 632 § 2 k. c.

Pomimo powyższych rozważań Sąd uznał, że roszczenie jest zasadne. Nawiązał do zgromadzonego materiału dowodowego, z którego wynika, że niewątpliwie inspektor nadzoru inwestorskiego zlecał stronie powodowej wykonanie prac dodatkowych, nieobjętych przedmiotem umowy, wiedział że powódka prace te wykonuje i akceptował je, a nadto wykonanie tych prac było niezbędne do prawidłowego wykonania umowy, której bez ich wykonania nie można było zrealizować. Powyższe uzasadniało ocenę żądania pozwu na gruncie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Za wykonane przez powódkę roboty dodatkowe należy jej się dodatkowe wynagrodzenie, odpowiadające rzeczywistej ich wartości, w sytuacji gdy nie zostały one objęte wynagrodzeniem ryczałtowym. Sąd przywołując przepis art. 405 k.c. wskazał, że kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Odwołując się do art. 410 k. c. wyjaśnił, że przepisy poprzedzające stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Szeroko w przedmiotowym zakresie przywołał orzecznictwo Sądu Najwyższego akceptującego możliwość dochodzenia przez wykonawcę robót budowlanych równowartości tych robót na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu w wypadku braku umowy o roboty budowlane albo jej nieważności. Wyjaśnił jednocześnie, że przyjęcie przez innej podstawy prawnej rozstrzygnięcia niż wskazana przez powoda nie stanowi wyjścia poza granice żądania określone art. 321 k.p.c. Powołanie przez powoda podstawy faktycznej żądania, która może być kwalifikowana według różnych podstaw prawnych, uzasadnia rozważenie przez sąd każdej z nich przy rozpoznaniu sprawy, a zastosowanie jednej z nich, choćby odmiennej od tej, którą podał powód, nie uzasadnia zarzutu naruszenia art. 321 § 1 k. p. c.

Mając na uwadze powyższe Sąd skoncentrował się na rozważaniach, czy wykonane przez powódkę prace były dodatkowymi, czy też mieściły się w zakresie prac przewidzianych umową łączącą strony. W tym zakresie analizował treści umowy. Przyjął, że o tym, co mieści się w ramach obowiązków powódki wyznaczonych umową, decyduje książka przedmiarów. W § 1 ust. 2 umowy wskazano, że zakres robót określa przedmiar robót i oferta. Stąd wywodził, że jeśli jakieś prace nie zostały wskazane w przedmiarze, to nie można ich uznać za mieszczące się w zakresie pierwotnego zobowiązania powódki. O tym, co w przedmiarze robót nie było ujęte, przesądziła opinia biegłego. Sąd uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia, że prace w zakresie kanalizacji deszczowej powódka zdecydowała się wykonać zamiast prac objętych przedmiarem. W przedmiarze bowiem wskazano wyłącznie ręczne czyszczenie studzienek i przykanalików oraz podłączanie odwodnienia liniowego, a powódka wyceniła te prace na kilkaset złotych. Sąd tymczasem ustalił, że położono od początku całą instalację, łącznie z rurami w ziemi, co wyklucza ich zakwalifikowanie jako robót zamiennych.

Sąd wywodził, że świadczenie jest nienależne i uzasadnione jest dochodzenie jego zwrotu muszą być spełnione dwie przesłanki: nieistnienia zobowiązania oraz błędnego przekonania dłużnika o istnieniu podstawy świadczenia.

Prowadząc w tym kontekście rozważania wskazał, że powódka świadczyła będąc przekonaną na podstawie czynności inspektora nadzoru, że prace te zostaną potraktowane jako prace dodatkowe. W tym zakresie spodziewała się, że zostanie zawarta umowa określająca wynagrodzenie za te prace. Jednocześnie Sąd zwrócił uwagę, że z uwagi na konieczność wykonania prac w terminie powódka nie mogła zwlekać z ich rozpoczęciem i czekać na złożenie oświadczeń woli przez osoby kompetentne w strukturze pozwanego. Tym samym przyjął, że zachodzi przesłanka, o której stanowi art. 410 § 2 k.c. tzn., że zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty.

Zdaniem Sądu ziściły się przesłanki nienależnego świadczenia. Przyczyn wzbogacenia się strony pozwanej należy upatrywać w fakcie, że pozwana nie poniosła kosztów związanych z wykonaniem określonych prac, jakie zostały wykonane przez powódkę, które nie były objęte zakresem umowy, a które były niezbędne dla prawidłowego i kompleksowego wykonania tej inwestycji. Sąd argumentował, że bezpodstawne wzbogacenie zachodzi, gdy bez podstawy prawnej dochodzi do uzyskania korzyści majątkowej kosztem innej osoby oraz że zubożenie i wzbogacenie są wynikiem tego samego zdarzenia. Skoro pomiędzy stronami procesu nie została zawarta skutecznie umowa na dodatkowe roboty budowlane to wnioskować należy, że zostały one wykonane pomimo nieistnienia między stronami stosunku zobowiązaniowego w tym zakresie, a zatem świadczenie nastąpiło bez podstawy prawnej.

Sąd ustalił wartość prac wykonanych przez powódkę, a niemieszczących się w ramach umowy, na podstawie opinii biegłego.

Odwołał się do przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług przyjmując, że przez świadczenie usług, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1 (odpłatne świadczenie usług), rozumie się każde świadczenie na rzecz osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej, które nie stanowi dostawy towarów w rozumieniu art. 7, w tym również przeniesienie praw do wartości niematerialnych i prawnych, bez względu na formę, w jakiej dokonano czynności prawnej; zobowiązanie do powstrzymania się od dokonania czynności lub do tolerowania czynności lub sytuacji; świadczenie usług zgodnie z nakazem organu władzy publicznej lub podmiotu działającego w jego imieniu lub nakazem wynikającym z mocy prawa. Na tej podstawie wywodził, że pojęcie świadczenia usług w prawie podatkowym rozumiane jest bardzo szeroko i nie obejmuje wyłącznie działań podatnika mających za podstawę skutecznie zawartą umowę, ale także takie świadczenia, co do których doszło do ich faktycznego przyjęcia i wykorzystania zgodnie z gospodarczym przeznaczeniem. W konkluzji Sąd uznał, że obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia obejmuje również wartość podatku VAT.

O odsetkach Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 481 k.c. Wyjaśnił, że roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia staje się wymagalne z chwilą wezwania do zapłaty, co wynika z art. 455 k.c., a faktura może spełniać rolę takiego wezwania. Jako datę początkową, od której biegą odsetki za opóźnienie od zasądzonej kwoty, Sąd przyjął datę terminu zapłaty określoną w fakturze. Termin płatności faktury został oznaczony na 21 dni. Wskazana na piśmie pozwanej data 14 stycznia 2013 roku, wraz z którym odesłano przedmiotową fakturę, prowadzi do wniosku, że najpóźniej od tego dnia należy liczyć 21 dniowy termin na spełnienie świadczenia. Powinno ono zatem nastąpić najpóźniej 4 lutego 2013 r., a zatem odsetki należą się powódce od dnia następnego.

Sąd uzasadniając rozstrzygnięcie o umorzeniu postępowania wyjaśnił, że wartość wykonanych prac dodatkowych została wyceniona przez biegłego na kwotę 32.042,48 zł. Wobec rozbieżności pomiędzy kwotą wskazaną w opinii biegłego a kwotą oznaczoną przez powódkę doszło do cofnięcia pozwu w zakresie różnicy między tymi kwotami i zrzeczenia się roszczenia w tym zakresie, co uzasadniało rozstrzygnięcie zawarte w pkt. II wyroku.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i 100 k.p.c. Powódka sprawę wygrała w 91%, a pozwana w 9%. W ocenie Sądu zasady słuszności oraz zasady współzycia społecznego nakazują obciążyć pozwaną całością kosztów poniesionych przez powódkę. Żądanie pozwu zostało zmodyfikowane przez powódkę po uzyskaniu opinii biegłego w zakresie wartości prac dodatkowych. Sąd doszedł do przekonania, że różnica pomiędzy kwotą pierwotnie wskazaną w pozwie, a kwotą wskazaną przez biegłego nie wynika ze złej woli inicjującej postępowanie. Na koszty procesu złożyły się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 2.400 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł, opłata od pozwu w kwocie 1.756 zł oraz wykorzystana zaliczka na poczet wynagrodzenia biegłego w wysokości 1.000 zł. Wysokość kosztów zastępstwa procesowego została określona zgodnie z rozporządzenia § 6 Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

O nieuiszczonych kosztach sądowych Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach w sprawach cywilnych wyjaśniając, że kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiszczyć, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąża przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Sąd wyjaśnił, że wynagrodzenie biegłego w niniejszej sprawie wynosiło 3.307,33 zł. Powódka zobowiązana była jedynie do wpłacenia 1.000 zł tytułem zaliczki na wynagrodzenie biegłego, co też uczyniła. Pozostała kwota została uiszczona przez Skarb Państwa Sąd Rejonowy Szczecin – Centrum w Szczecinie.

Apelację od wyroku wywiodła pozwana, która zaskarżyła go co do pkt I, III oraz IV. Żądała jego zmiany przez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki kosztów postępowania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła:

I. naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na treść zapadłego wyroku w szczególności:

a) art. 231 Kodeksu postępowania cywilnego przez błędne uznanie, że powódka miała podstawę sądzić, że akceptacja przez inspektora nadzoru zmiany przez powódkę sposobu wykonania niektórych robót, które były przewidziane w przedmiarze robót stanowi podstawę do uznania, że prace te będą potraktowane jako roboty dodatkowe,

b) art. 233 Kodeksu postępowania cywilnego przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, dokonanych wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, polegającym na:

- uznaniu, iż inspektor nadzoru pozwanej zlecał stronie powodowej wykonanie prac dodatkowych, które nie były objęte przedmiotem umowy, podczas gdy zakres tych prac był objęty przedmiotem umowy, a ich akceptacja nie stanowiła zgody na ich wykonanie w ramach robót dodatkowych,
- uznaniu, że zakres robót określa przedmiar robót i oferta bez uwzględnienia, że oferta została przygotowana zgodnie z wymaganiami specyfikacji istotnych warunków zamówienia wobec czego zawarte w niej wynagrodzenie ryczałtowe obejmuje wszystkie koszty związane z realizacją przedmiotu zamówienia, natomiast przedmiar robót ma wyłącznie charakter pomocniczy,
- uznaniu za zasadne i prawidłowe, pomimo zarzutów pozwanego do opinii, dokonanych przez biegłego sądowego wyliczeń wartości wykonanych prac określanych jako dodatkowe, bez wzięcia pod uwagę, że wartość robót dodatkowych powinna uwzględniać wartość prac ujętych w przedmiarze robót za które powódka otrzymała wynagrodzenie w ramach wynagrodzenia ryczałтового;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego w szczególności:

a) art. 405 w zw. z art. 632 § 1 kodeksu cywilnego przez przyjęcie, że wykonanie przez powódkę prac, które stanowiły przedmiot umowy i były przewidziane w ramach wynagrodzenia ryczałтового, stanowi bezpodstawne wzbogacenie pozwanej, co kłóci się z charakterem i pojęciem wynagrodzenia ryczałтового.

Powódka wniosła odpowiedź na apelację domagając się jej oddalenia i zasądzenia od pozwanej kosztów postępowania. Uzasadnienie jej stanowiska sprowadzało się do afirmacji ustaleń i wniosków Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja okazała się bezzasadna.

Zgodnie z art. 382 k.p.c. Sąd II instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z regulacji tej wynika, że postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy, co oznacza, że wyrok sądu drugiej instancji musi opierać się na jego własnych ustaleniach faktycznych i prawnych poprzedzonych ponowną oceną materiału procesowego.

Wykonując ten obowiązek Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe, a poczynione ustalenia faktyczne (zawarte w wyodrębnionej redakcyjnie części uzasadnienia zaskarżonego wyroku) znajdują odzwierciedlenie w treści przedstawionych w sprawie dowodów. Sąd Okręgowy niewadliwie ustalenia Sądu I instancji czyni częścią uzasadnienia własnego wyroku, nie znajdując potrzeby ponownego ich szczegółowego przytaczania.

Sąd Rejonowy dokonał właściwej kwalifikacji prawnej dochodzonego roszczenia. Po wykluczeniu możliwości zastosowania przepisów przywoływanych przez powódkę, przeprowadził jego ocenę w płaszczyźnie normy art. 405 k.c. W tym procesie nie przekroczył granic wyznaczonych stanem faktycznym sprawy, ustalonym na podstawie zaferowanych mu przez strony dowodów.

Trafnie Sąd I instancji wskazał, że zagadnienie skutków prawnych wskazania przez powoda przepisów prawa materialnego mogących stanowić podstawę prawną orzeczenia oraz możliwości zasądzenia, na podstawie art. 405 k.c., wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane bez ważnej umowy stron, było przedmiotem rozważań w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Powtórzyć zatem jedynie wypada, że wskazanie przez powoda przepisów prawa materialnego nie jest wymagane, choć nie pozostaje bez znaczenia dla przebiegu i wyniku sprawy, skoro pośrednio określa także okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwu. Zgodzić się jednak należy ze stanowiskiem (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2007 r., II CSK 344/07, LEX nr 388844), że w sytuacji, gdy brak podstaw do przyjęcia ważności umowy możliwym jest zasądzenie równowartości wynagrodzenia wykonanych robót na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, skoro o ich wartość strona pozwana bezspornie została wzbogacona. Kontynuując powyższą linię orzecniczą Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 marca 2010 r. (IV CSK 401/10 - niepubl.) uznał, że jeżeli powód domaga się zasądzenia określonej kwoty pieniężnej na podstawie umowy zawartej z pozwanym, sąd - stwierdziwszy nieważność tej umowy - może uwzględnić powództwo na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, bez potrzeby dokonywania przedmiotowej zmiany powództwa.

Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym apelację, podziela stanowisko zaprezentowane w powołanych orzeczeniach, co pozostaje zbieżne z oceną wyprowadzoną przez Sąd Rejonowy. W rozpoznanej sprawie przedmiotem żądania jest równowartość robót wykonanych przez powódkę. Nie powinno budzić wątpliwości, że do ustalonej przez Sąd Rejonowy podstawy faktycznej nie mogły mieć zastosowania - z podanych przez ten Sąd przyczyn - przepisy prawa materialnego, na które powołała się powódka, nie było natomiast przeszkód - ze względu na to, że podstawa faktyczna jest taka sama - do zastosowania art. 405 k.c.

O tym jaki charakter miały wykonane przez powódkę roboty objęte przedmiotowym sporem przesądziła opinia biegłego sądowego, który wypowiadał się w ramach opinii pisemnej z dnia 4 stycznia 2016 r. (k. 162-173) oraz opinii pisemnej uzupełniającej z dnia 5 maja 2016 r. (k. 197-209). Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy stanowiący zeznania świadków oraz przedstawione przez strony dokumenty nie pozostaje w sprzeczności z ustaleniami i wnioskami opinii. W tym kontekście przypomnieć należy, że dowód z opinii biegłego, stosownie do utrwalonych w nauce i orzecznictwie poglądów, ze względu na swoją specyfikę może być oceniany przez sąd jedynie w płaszczyźnie poprawności logicznej, zgodności z zasadami doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej (por. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2004r, sygn. akt II CK 572/04, Lex nr 151656). Sąd może oceniać opinię biegłego pod względem fachowości, rzetelności czy logiczności. Może pomijać pomyłki, czy błędy rachunkowe. Nie może jednak nie podzielać poglądów biegłego, czy w ich miejsce wyprowadzić własnych stwierdzeń (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 grudnia 1990 r. sygn. akt I PR 148/90, Lex nr 5319, OSP 1991/11/300 oraz wyroku z dnia 13 października 1987 r., II URN 228/87, (...) 1988, nr 7, poz. 62).

Sąd Rejonowy wyjaśnił z jakich przyczyn ocenił opinię sporządzoną przez biegłego P. R. jako przydatną dla rozstrzygnięcia w sprawie i co przekonało go o jej trafności. Sąd Okręgowy w tej ocenie nie doszukał się żadnych mankamentów ani na gruncie zasad logicznego rozumowania, zasad doświadczenia życiowego, czy ogólnej wiedzy o procesach budowlanych i organizacji inwestycji mających za przedmiot takie roboty.

Biegły jednoznacznie wskazał, które z wykonanych przez powódkę prac nie mieściły się w zakresie wyznaczonym pierwotną umową (pozostawały poza przedmiarem robót). Opinia także w tej części jest jasna i precyzyjna, co uzasadniało oparcie się przez Sąd Rejonowy na jej wnioskach.

Istotą apelacji jest konstatacja wniosków opinii biegłego uznanych przez Sąd Rejonowy za trafne. Pozwana deprecjonuje ustalenia tego Sądu dotyczące akceptowania przez inspektora nadzoru inwestorskiego zakresu prac koniecznych do przeprowadzenia przez powódkę, a nieobjętych zawartą przez strony umową. Odmienne też pozwana rozkłada ciężar inicjatywy dotyczącej realizacji tych robót. Tymczasem przekonanie powódki o charakterze realizowanych robót, jako nieobjętych umową z dnia 8 sierpnia 2012 r., oraz perspektywie podpisania dodatkowej umowy o ich realizację wynikały z postawy inspektora. Okoliczności uzasadniające taką percepcję wynikają z zeznań świadków T. P. – pełnomocnika powódki do prowadzenia inwestycji stanowiącej przedmiot umowy stron i K. W. – kierownika robót. Według ich relacji to inspektor wskazywał, które prace należy wykonać. Zeznania tych świadków

tworzą spójny obraz z treścią notatek sporządzanych z udziałem inspektora, określających m.in. zakres koniecznych do wykonania prac. Sąd Rejonowy wyjaśnił z jakich przyczyn uznał zeznania ww. za wiarygodne, a Sąd Okręgowy analizując pozostały zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dostrzegł podstaw do zakwestionowania tej oceny.

Przekonanie skarżącej, że inaczej aniżeli uczynił to Sąd Rejonowy, należało cenić poszczególne dowody, w tym odrzucić wnioski opinii biegłego, jest niewystarczające dla podzielenia jej stanowiska. Zaprezentowane przez Sąd I instancji motywy świadczą o tym, że w sposób racjonalny i wszechstronny rozważył materiał dowodowy jako całość. Dokonał wyboru dowodów rozstrzygających, które skonfrontował z pozostałym materiałem dowodowym, dochodząc w ten sposób do przekonania o słuszności racji powódki. W tym procesie Sąd zachował spójność reguł logicznego rozumowania, przeprowadzonego na gruncie zasad doświadczenia życiowego oraz pragmatyki obrotu gospodarczego i dlatego dokonanej oceny materiału dowodowego nie można uznać za przeprowadzoną z przekroczeniem granic przyznanej sądowi swobody, a w szczególności nie ma podstaw do uznania, że była to ocena dowolna.

Mając na uwadze zakres prac wykonywanych przez powódkę i ich charakter nie ma podstaw do uznania ich za roboty zamienne. W szczególności nie można uznać za prace zamienne związanych z wykonaniem całej instalacji kanalizacji deszczowej w stosunku do przewidzianej przedmiarem jako sprowadzające się do czyszczenia jej elementów oraz podłączenia odwodnienia liniowego. Nie sposób również zgodzić się ze stanowiskiem pozwanej, że przedmiotem umowy były wszelkie prace konieczne dla prawidłowego wykonania zamierzonego zadania inwestycyjnego. Błędne jest wnioskowanie, że powódka, w ramach ustalonego wynagrodzenia ryczałtowego, zobowiązana była wykonać każdą pracę służącą doprowadzeniu obiektu (Urząd Pocztowy 8 w S.) do stanu pożądanego przez zamawiającego. W ramach tego wynagrodzenia zobowiązana była wykonać prace ujęte w przedmiarze i ofercie. Pozwana zaś bezskutecznie starała się przekonywać, że prace zakwalifikowane przez biegłego jako dodatkowe były objęte przedmiarem. Jej argumentacja stanowi w istocie polemikę z wnioskami opinii biegłego zaprezentowaną już przed Sądem Rejonowym, a powieloną w apelacji. Odmienne przekonanie pozwanej o charakterze wykonanych przez powódkę prac, aniżeli wynika to z opinii, nie czyni jej stanowiska słusznym.

Reasumując stwierdzić należy, że skoro biegły sądowy zidentyfikował, jako pozostające poza zakresem umowy z dnia 8 sierpnia 2012 r., określone prace wykonane przez powódkę i ustalił ich wartość to, wobec nieskuteczności kontrargumentacji pozwanej, wyrok Sądu I instancji, uwzględniający wnioski biegłego, należy uznać za odpowiadający prawu. Słuszne przy tym pozostaje stanowisko Sądu Rejonowego polegające na uwzględnieniu w rozliczeniu stron podatku od towarów i usług.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację należało oddalić.

Kierując się wyrażoną w Kodeksie postępowania cywilnego, w zakresie kosztów procesu, zasadą odpowiedzialności za jego wynik oraz uwzględniając, że pozwana w całości uległa z wywiedzionym środkiem zaskarżenia, na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 108 § 1 tegoż Kodeksu, należało obciążyć ją kosztami postępowania apelacyjnego poniesionymi przez powoda. Na koszty te składało się wynagrodzenie pełnomocnika ustalone zgodnie z treścią § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804).

SSO (...)SSO (...)SSR del. (...)